

1984/4.

A "GONDOLAT-JEL" PÁLYÁZATÁNAK VÉGEREDMÉNYE

Lapunk 1983 decemberében pályázati felhívást tett közzé. Pályázni lehetett társadalmi- és irodalomtudományi esszékkel és tanulmányokkal, utleírásokkal, kritikákkal, publicisztikákkal, szociográfiákkal és az egyetemi közélet, az oktatási reform kérdéseit tárgyaló munkákkal. A megadott határidőre tizennyolc írás érkezett hozzánk.

Amint azt az ezévi 3. számunkban jeleztük, szervezési nehézségek miatt késett az értékelés, amiért a pályázók és olvasóink szíves elnézését kérjük ezuttal is. Ugyanakkor sajnáljuk, hogy a beküldött pályamunkák jelentős hányada nem ütötte meg a várt színvonalat; ez azonban nem okozott nehézséget az első hat helyezett megállapításánál.

A díjakat a következő szerzők kapták/zárójelben írásuk címe/:

- 1000 Ft-os 1.díj: CSUHAI ISTVÁN/A helyzet jelentéséről
a helyzet tudása felől,
Csaplár Vilmosról/;
- 800 Ft-os 2.díj: ÖKRÖS TAMÁS/A tudás egysége/;
- 700 Ft-os 3.díj: BALOG IVÁN/Az infrastruktúra-osztályok.../;
- 600 Ft-os 4.díj: JANKÓ ATTILA /A lép tetején/;
- 500 Ft-os 5.díj: SZILASI LÁSZLÓ /Váltók/;
- 400 Ft-os 6.díj: ÖKRÖS TAMÁS /Kultúra és elidegenedés/.

Reméljük, hogy a díjnyertes írásokat minél hamarabb meg tudjuk jelentetni egy Gondolat-jel különszámában.

A szerkesztők

1984. 4. sz.

A JATE BTK KISZ-szervezetének kiadványa

gondolat

ÖSZTÖNDIJ

Az elmúlt félévihez képest a BTK hallgatói szociális támogatásának összege havi 399 577 Ft-ról 379 361 Ft-ra, tehát 5 %-kal csökkent. Az adat különösen megdöbbentő, ha figyelembe vesszük, hogy közben a kar hallgatóinak száma 567-ről 603 főre növekedett /külföldiek nélkül/, de ennél is sokkal fontosabb, hogy hazánkban az infláció üteme a legutóbbi hivatalos adat szerint 9,1 %-os volt.

Ezen belül a diákokat az átlagosnál nagyobb mértékben ^{1/} érintő élelmiszerárak 15,6 %-kal ^{1/}, a ruházati cikkek árai 15,6 %-kal nőttek!

/Tegyük hozzá, hogy az infláció rendkívül nehezen mérhető pontosan, s így közgazdászberkekben nem kis szkepszissal szokás fogadni a hivatalos adatot, mondván, hogy jónéhány százalékkal inkább alábecsül, mint fölé./

Szociális támogatás egy egyetemistára eső reálértéke, vásárlóereje tehát egyik évről a másikra, még a hivatalos 9,1 %-os adattal számolva is 19 %-kal csökkent!

Annak ellenére, hogy a hallgatók száma nőtt, a szociális támogatásban részesülőké csökkent, ezért a támogatásban részesülők valamivel kevésbé érzékelik a csökkenést. /Ha kizárólag velük számolunk, az ő egy főre jutó vásárlóerejük "csak" 13 %-kal csökkent./

Az 5 %-os csökkenés oka kézenfekvő: a szülői jövedelmek valamelyest emelkedtek / hogy mennyire, arról alább szólunk/, így kisebb összeget tesz ki a 3600 Ft-ra, ill. szegediek esetében a 2900 Ft-ra való kiegészítés, aminek átlagosan 88 %-át kapják meg a hallgatók. ^{2/} A csökkenés tehát teljesen "jogszerű". Annak, hogy kevesebb hallgató részesül szociális támogatásban, ugyancsak a szülők jövedelememelkedése az "oka": a hallgatók közül többen elérték a 3600 /ill. 2900/ Ft-os egy főre eső jövedelmet, s így többé nem jogosultak a juttatásra.

Ha a szülői jövedelmek az inflációnál nagyobb mértékben nőttek volna, akkor a 3600 Ft-os határ változatlanul hagyása indokolt lenne, hiszen a szülők többletjövedelmükből pótolhatnák az egyetemistánál kieső, azonban tudjuk, hogy a hazai bérek növekedése is jó néhány százalékkal elmarad az infláció növekedésétől. Az anyagi szférában például - ipar, mezőgazdaság, stb. - dolgozóké mintegy 3 %-kal! /Azt hangsúlyozni kell, hogy a 3600 Ft-os határ módosításáról, s a 88 %-ról, tehát a támogatás összegéről nem Szegeden döntenek./

Az átlagos egyetemista két dolgot tehet: vagy mintegy 1/5 - vel több pénzt kér otthonról / s ilyen esetben nyilván családja "károsul" /, vagy 1/5 -vel kevesebbet fogyaszt /például könyvet. De ne legyünk rosszindulatuak, taksákoskodni valóban nem csupán könyvvel lehet. Lsd.: az ösztöndíj előtti két hétben a szó szoros értelmében zsiros kenyéren élő jónéhány egyetemistát./

Néhány év óta megszokhattuk, hogy az illetékesek "érve" ehhez hasonló esetekben ilyesmi: "sajnos kevés a pénz, az ország nehéz gazdasági helyzetben van, szorosabbra kell húzni a nadrágszíjat..." Ez a válasz azonban két okból sem megnyugtató. /Kinek? kell szorosabbra húzni? Miért van nehéz helyzetben?/

Az egyik: semmi sem indokolja, hogy egy társadalmi csoportra - ebben az esetben az egyetemistákra - ilyen drasztikus módon háritsanak át társadalmi terheket. /Arról nem beszélve, hogy a társadalom számára hosszú távon rendkívül hátrányos az a hatása, hogy miatta a hallgatók tanulmányi munkája is károsodik, - hiszen például egyre többen kényszerülnek év közbeni munkavállalásra - ill., ha otthonról kapnak több pénzt, miért éppen ezeket az arany is nagy áldozatokat hozó családokat bünteti a szociálpolitika ilyen kirívó módon./

A másik ok kevésbé kézenfekvő: ha minden társadalmi csoport megfelelő érdekképviselői szervein keresztül el tudja érni azt, hogy életszínvonala ne csökkenjen, ez befolyásolja a döntéshozókat a legacionálisabb gazdasági cselekvésbe. Ha nincsenek ilyen hatékony érdekképviselői csatornák, a terhek könnyen átháríthatók az ily módon védtelen társadalomra.

1. A 9,1 %-os átlagos árnövekedést vil. a társadalom minden rétegének fogyasztása alapján számítják. Benna foglaltatik a tartós fogyasztási cikkek stb. csekélyebb árnövekedése is, s ezek valamelyest ellensúlyozzák az élelmiszerek és a ruházat nagyobb árnövekedési ütemét. A diákok fogyasztási szerkezetében azonban ezek az átlagosnál kisebb hányadot foglalnak el, következésképp a fenti átlagadatnál nagyobb mértékben érinti őket az infláció.
2. A tavalyi évhez képest ugyan történt két csekély módosítás: a helybeli okok egy főre jutó jövedelmét 2800 Ft helyett 2900 Ft-ra egészítik ki, ill. a hallgatók részesedésének arányát 85 %-ról 88 %-ra emelték - azonban, hogy ezek csupán töredékét jelentették az ellentétes irányú változásoknak, azt a 19 %-os reálérték csökkenés mutatja a legjobban.

Tonka Béla

DOKUMENTUM

/ Karunk állami vezetése ez év nyarán négy fiatal oktatót kért fel, hogy Pécssett ismerkedjen meg a Janus Pannonius Tudományegyetemen folyó újszerű felvételi rendszerrel. Tapasztalataikról az alábbi beszámolót készítették a dékánnak. - A szerk. /

Alulírottak 1984. június 26. és 29. között látogatást tettünk a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészkarán, tapasztalataink sere, az ott bízott vezető újszerű egyetemi szóbeli felvételi rendszer tanulmányozása céljából. Tapasztalatainkat az alábbiakban foglaljuk össze, hozzátéve, hogy javaslatunk nem kizárólag a Pécssett látottakra épülnek. Ezt az alkalommal ragadjuk meg, hogy a már korábban "Jámor szándék" címen összefoglalt reformjavaslatunk néhány pontját fellelevenítsük, a Pécssett bevezetett változtatásokat összehasonlítási alapként használva. Javaslatunk két témát érint: a felvételi és az egyetemi bölcsészkarai tanulmányok bizonyos korszerűsítését.

I. A FELVÉTELI

/1./ Az idei pécsi felvételin a szóbeli vizsgáztatást végző bizottságokat kettéosztották. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy külön tereben, egyenással párhuzamosan folyt a felvételiztetés a szakpár egyik ill. másik részénél; a jelöltek előbb az egyik, majd a másik bizottság előtt adtak számon tudásukról. Magyar szak esetében külön bizottságot alkottak a nyelvészek és az irodalomtudósok is, így magyar szakkal párosuló másik szak esetében három bizottság működött. Ezt a módszert annyira sikeresnek találtuk, hogy javasolnánk azonnali átvételét, hiszen semmilyen adminisztratív konzekvenciái nincsenek, élőnyei viszont a következők:

A felvételi menete meggyorsul. Nincsenek üresjáratok, hiszen a bizottság felének nem kell tétlenül ülnie, míg a másik fele kérdező. Egy-egy felvételizőre tehát jóval több idő jut, mint korábban, mivel a kettéosztott bizottságokat kevésbé szorítja az idő, s ezzel lehetőség nyílik a jelölt

szakmai felkészültségünk alaposabb fölénérésére; ez végsősoron kedvező az igazán rátermetteknek. Emellett jól járnak a jelöltek azért is, mert nem kell egyszerre két témakörre koncentrálniuk, és felkészülési időt is kapnak. A napi vizsgáztatás befejeztével a két bizottság összeül és természetesen alaposan tájékoztatja egymást a jelöltek szerpléséről. De még ilyenkor is hozzávetőleges pontszámokat adnak, a végső sorrendet csak az utolsó vizsganap elteltével állapítják meg. /Tapasztalataink szerint a bizottságok véleménye hasonló volt egy-egy jelöltről./

/2./ A jobb szervezés következtében felszabaduló délutáni idő csoportdinamikai gyakorlatok rendezésére is szánják, melyeket Csepeli György pszichológus tervezett. E gyakorlatok nyelve magyar, a célja kipróbálni azt, hogy a felvételizőök csoportban fesztelten körülmények között mennyire képesek bizonyos problémákat felismerni, azokról véleményt kialakítani, véleményüket megvédeni, vagy épp a jelölő időben megfontoltan megváltoztatni. Megfigyelhető egyúttal az is, hogy a jelöltek mennyire képesek kifejezni magukat mennyire udvariasak, kooperatívak társaikkal, stb. A csoportdinamikai gyakorlatoknak igazi tétje nincs, jegyzetnek nem használják őket, de javítani lehet vele; pl. az általunk látott foglalkozások mindegyikén akadt egy-egy felvételiző, akinek délelőtti halványabb teljesítménye ellenére sikerült bizonyítania, hogy az egyetemen a helye.

Ezek a csoportdinamikai képességvizsgálatok ugyancsak különösebb nehézségek nélkül bevezethetők lennének karunkon is, hiszen a szakemberek által elkészített gyakorlatsort egy jó vitavezető és egy élesszemű pontozótanár levezetheti. /Természetesen célszerű, hogy szemlélőként az egész vizsgabizottság részt vegyen/

Javaslatunk az, hogy kísérleti jelleggel a JATE-n is próbálkozzunk meg a gyakorlatokkal. Legalábbis néhány szakpár esetében.

/3./ A távolabbi jövőbe tekintve hasznosnak tartanánk az írásbéli felvételi uniformizáltságának csökkentését is. Nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy az egyes egyetemenek maguk állíthassák össze felvételi tesztjeiket, vagy akár hogy egyetemenként külön publikálják felvételi követelményeiket a középiskolások számára megjelenő tájékoztatóban. Természetesen ennek eldöntése nem egyetemünk hatáskörébe tartozik, de a kérdés továbbvitható lehetne a Minisztérium felé.

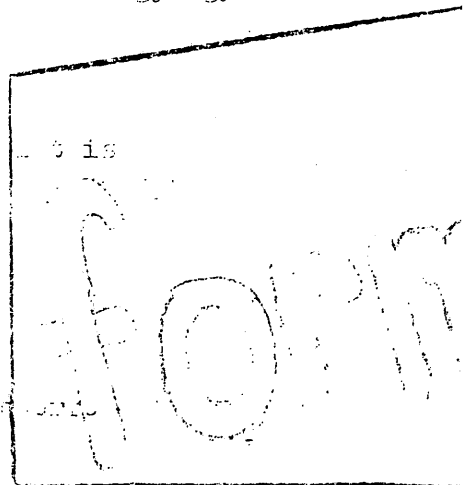
II. AZ EGYETEMI TANULMÁNYOK RACIONALIZÁLÁSA

/1./ A "Jánbor szándék" terveivel összecsengve a pécsi egyetemen bevezették a kötelező olvasmányok mennyiségének szakpáronként egyeztetett maximálását. Egyezményesen elfogadott kvóta alapján a szakpárok összes tantárgyát figyelembe véve kell dönteni és egyezkedni az oktatásnak az egy-egy félévre kiadandó kötelező olvasmányok mennyiségéről.

E rendszer bevezetését a mi bölcsészkarunkon is igen hasznosnak találnánk. Nemcsak azért, mert hozzájárulna a hallgatók összefüggő határon belüli megterheléséhez, hanem, mert az oktatókat is rendszeresebb munkára szoktatná.

Mindez első lépés volna a "Jánbor szándék"-ban megjelölt cél: a pontosan körülhatárolható követelményszerűség felé, mely a továbbiakban lehetővé tenné a vizsgáztatás jelenlegi zavaros rendszerének reformját is.

Természetesen az olvasmánylisták egyeztetése nagy munka volna, ezért az összes évfolyamon egyszerre bevezetni nem lehetne. Javasljuk, hogy megvalósítására évfolyamonként, elsőből

növekvően kerüljön sor, párhuzamosan az 1984. őszén induló magyar és történelem tantárgyi reform menzélékével.

/2./ Jelentős lépést tett a pécsi egyetem a hallgatók ésszerű óraterhelése terén. A heti óraszámot 25-ben maximálták, így mindenkinek lehetősége nyílik fakultatív tárgyak, nyelvtanfolyamok, speciális kollégiumok felvételére. A heti óracsökkentés ugyanakkor nem jár jelentős óraveszteséggel, mert a tanév a vizsgaidőszak lerövidítésével 24 hétről 30 hétre növelték. A jövőben kívánatos volna, hasonló lehetőségek számbavétele és megvalósítása a szegedi bölcsészkaron is.

/3./ A bölcsészkar képzés egyik neurálgikus pontja a magyar szak, mely az irodalmi és a nyelvészeti képzéssel gyakorlatilag két szaknyi terhelést ró a hallgatóra, ugyanakkor a mesterségesen leszorított óraszám nem ad lehetőséget igazán színvonalas képzésre. Pécsen hozzányúltak a tabuhoz, külön szaknak minősítették a magyar irodalmi és a magyar nyelvi képzést. Nem a pécsi módszer lenásolását, de a kérdés hasonló megoldását mi is feltétlenül szükségesnek tartanánk, lehetőleg minél előbb. Elképzelésünk szerint a kettéválasztott magyar szak mindkét felét föl lehetne venni a hagyományos bölcsész szakok bármelyikével /pl. magyar nyelvészet-ország, magyar irodalom-történelem,/: a magyar irodalom-magyar nyelv szak - ellentétben a pécsi kísérlettel - csak egy lenna a lehetőségek közül, s nem is feltétlenül a legkívánatosabb. Természetesen mindkét magyar szak tartalmazna egy alapkurzust a másiktól, melyre két éves posztgraduális képzéssel felépíthető volna a teljes értékű magyar szakos diploma tudásanyaga/ a jelenleginél sokkal nagyobb hatékonysággal/. De a kikerülő tanárok posztgraduális tanfolyam nélkül is szakosodhatnának a magyar irodalmon, vagy a magyar nyelvtan középiskolai tanítására. Tekintve, hogy a két tárgyból külön jegyet kapnak a középiskolások, sok helyen már ugyanis ez a tanítási praxis.

/4./ Nyilvánvaló, hogy a szaktárgyi reform haszontalan az általánosan kötelező tárgyak módosítása nélkül. A pécsiek ezen a téren is számos merész újítást vezettek be. Az általános óracsökkentés keretében redukálták az ideológiai tárgyak óraszámát is. Egyes tárgyakat, mint a munkásmozgalom történetét, a szaktanszékeken tanítanak, nyelv szakokon idegen nyelven, összekapcsolva az országismerettel.

A tanítási gyakorlatot megosztották, harmad- és ötödévben egy-egy kvadránsban. Ilyenkor a tanulók mindkét tárgyukat tanítják, s lehetőleg olyan tanárnál gyakorolnak, aki mindkét szakjukat tanítja. Lehetne még további példákat sorolni, de úgy gondoljuk, hogy a pécsi kísérletben legjelentősebb az, hogy példát mutat: nincs szükség az egyetem teljes uniformizálására, s egyéni kezdeményezéssel az oktatás hatékonyságát elősegítő, fontos reformok véghezvihetők. A pécsiek párt- és állami vezetést javaslatot tett további konzultációkra és tapasztalatcserére, szívesen eljőnnének Szegedre /demonstrációs anyagokkal, videoszalagokkal/ és beszámolnának kísérleteik részleteiről. Véleményünk szerint ez a konzultáció feltétlenül hasznos és ösztönző volna s ezzel párhuzamosan meg kellene teremteni karunkon is bizonyos reformkísérletek hivatalos kereteit. Kíváncsok lennénk, hogy az egyetemi kari fórumok /Kari Tanács, Oktatási Bizottság/ is foglalkozzanak az oktatás korszerűsítésének kérdéseivel, ill. ennek konkrét feltételeit próbálják megteremteni. A "Jámor szándék" vitája során is felmerült sok hasznos javaslat, mégis, mind a mai napig "invézményesen" egyet sem valósítottak meg. Hasznos lenne ezért, hogy a termékeny vitákat bizonyos konkrét lépések is kövessék. Természetesen a kar objektív lehetőségeinek határain belül.

/Dr. Szóke Katalin/
/Dr. Szőnyi György/
Szeged, 1984. július 5.

/Dr. Maloczki Márta/
/Dr. Szajbély Mihály/

A FIATAL ÉRTELMSÉGIK HELYZETÉRŐL

Nemrégiben az MSZMP KB Közleményéből értesülhettünk arról, hogy a testület több év után újra foglalkozott az ifjúságpolitika kérdéseivel. Sajnos a közleményből nem derült ki, hogy a tárgyalt jelentésben milyen rész témákról volt szó és ezekkel kapcsolatban milyen vélemények hangoztak el. Talán a fiatal értelmiségiek helyzetével is foglalkoztak. Ez a politikai plotykákon kívül abból is sejthető, hogy az utóbbi hónapokban a párt két elnöleti folyóirata, a Pártélet és a Társadalmi Szemle is azonos adatbázisra támaszkodó írást közölt; olyan, a párt ifjúságpolitikájában felelős személyektől, mint Tétényi Pál és Knopp András. A következőkben ezeket a tényeket szeretném ismertetni, néhány probléma kiemelésével.

A tömegkommunikáció egyre többet foglalkozik a réteg helyzetével. A helyzetet érintő valós feszültségeken / elhelyezkedés, lakásgondok, az alacsony kezdőfizetés stb. / kívül nagy szerepe van ebben annak, hogy a tömegkommunikációs eszközök kezelése is értelmiségiek feladata; így közegének problémái is előbbre kerülnek más rétegek hasonló gondjaihoz képest. Az is nagy feszültséget okoz, hogy miközben lejátszódik egyfajta feladás polgárosodás a mindennapi életben, a polgári világ értelmiségi presztízsét napjaink fiatal és öreg értelmisége egyaránt hiányolja. A humán értelmiségiek esetében ez csak tovább fokozza az abból adódó gondokat, hogy a csoport elveszti Kelet- és Közép-Európában hagyományosan jelentős politikai tényező szerepét. De a problémák gyökere mégis valahol ott keresendő, hogy a szovjet modell mintáján nyugvó tervutasításos gazdaság a kezdetektől a termelési eszközökkel egyetemben a munkaerő társadalmisítását / a történelmi körülményekből adódóan: államosítását / is meg akarta valósítani. Ez több-kevesebb sikerrel meg is valósult.

Amikor azonban az intenzív gazdaságfejlesztés kerül napirendre, megkezdődnek a gazdaságpolitikai reformok, majd válságintézkedésekre kerül sor, a piaci mechanizmusok is előtérbe kerülnek; a munkaerő lekötöttsége is felszakadozik. Csakhogy ez az állami igazgatás alá tartozó nem termelő jellegű szférában, mint pl. oktatás, közművelődés, tudományos kutatások, csak szórványosan valósul meg. Egy közérthető példa: gimnáziumi óráért kb. 50-60 Ft-ot kap, ha szaktudását magánórán használja fel, 100 Ft-hoz jut.

Egy másik szélesebb társadalomtörténeti probléma az, hogy hazánkban a mobilitást, az új státusz elnyerését a legutóbbi időkig az iskolai végzettség törvényesítette. Nyugat-Európában a vagyon, a szaktudás, a siker híre nagyobb mértékben biztosítja az új státusz elfogadását.

Gyakran büszkélkednek ideológiai szépbeszédekben azzal, hogy a mi értelmiségünk döntő többsége munkás és paraszti származású, míg Nyugat-Európában a felsőoktatásban résztvevőknek csak egy elenyésző kisebbsége az. Ezzel mintegy bizonyítottnak vélik oktatási rendszerünk demokratikusabb jellegét. Ez nem ilyen egyszerű. Magyarországon az 1941/42-es tanévben a fizikai származású főiskolai hallgatók aránya megközelítette a 20 %-ot. Ez meghaladta a Nyugat-Európa, ill. USA-beli egyetemek hallgatói összetételének hasonló arányait. Pl. 1963-ban a francia egyetemi hallgatók 8 %-a paraszti, 9 %-a munkásszármazású volt. "E számunkra hízogó összehasonlítás valami mást is takar: egész társadalmi strukturánk alapvetően kelet-európai jellegű. Nyugaton ui., a gazdagok privilegizáltsága és az értelmiség önreprodukálása mellett az értelmiség igen jelentős hányada a gazdasági középrétegből, a kispolgári-kisvállalkozói-nemzetközi rétegből verbuválódik, ami nemcsak a társadalmak polgárosultságát mutatja, de azt is jelenti, hogy az értelmiségnek van egy vele pozicionálisan egyenrangú mobilitású cserepartnere, amelynek léte feloldja bezártságát, a értelmiségi pályára kevésbé alkalmas gyerekeinek nem kell feltétlenül választania a megkapaszkodás és a

munkásosztályba "lesüllyedés" alternatívája között." /Hajdu Tibor/
Jelenleg hazánkban az értelmiségi utánpótlásnak mintegy harmada származik ömreprodukcióból. Minél magasabb egy-egy pálya presztízse, annál magasabb ott az értelmiségi származásuk aránya. Míg a szakmunkásréteg gyermekeinek bejutási esélyei javultak, addig a segéd- és betanított munkások gyerekeinek romlottak az esélyei. Bölcsészkarai tapasztalataink azt mutatják, hogy az ún. szakmunkás, ill. paraszti származásuk nagy többsége vegyes családból származik, ahol nem elsősorban a paraszti, vagy munkás értékelési életképzések dominálnak, hanem középosztálybeli mentalitás és mobilitási igény él.

A statisztikai felvételek fiatal értelmiségi kategóriájába a 35 évnél fiatalabb idősőbb felsőfoku végzettséggel rendelkezők tartoznak.

1980-ban 498 ezer felsőfoku végzettségű szakember volt hazánkban, a 25 évnél felüli aktív keresők 8 %-a. A mintegy félmillió diplomás 42 %-a 35 évesnél fiatalabb. A műszaki és mezőgazdasági szakképzettségük kivételével minden esetben egy-egy csoporton belül a női fiatal diplomások vannak többségben.

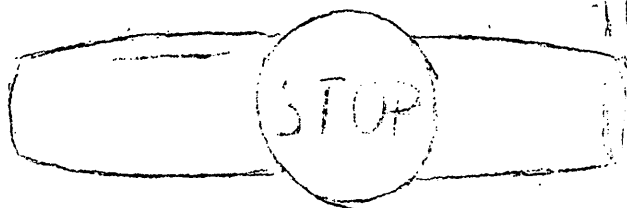
Minden ötödik fiatal diplomás végzettségétől eltérő munkakörben dolgozik. Az oktatási, tudományos, köznevelődési végzettségűeknél a férfiak több, mint a fele, a nők majd 80 %-a dolgozik végzettségének megfelelő munkakörben. Ennél rosszabb a helyzet a műszaki, a tudományos, vagy elméleti szakon végzettek foglalkoztatottsága okoz. Egyharmaduk végez végzettségének megfelelő munkát.

Impozáns adat, hogy minden ötödik fiatal értelmiségi vezető, irányító munkát végez. Ez azonban más színben tűnik fel, ha elgondolkozunk azon, hogy 1980-ban pl. a műszaki igazgatók, vezetők 65 %-a, a vállalatok, üzemek vezetőinek 28 %-a rendelkezett felsőfoku végzettséggel.

A 35 évnél fiatalabbak közül kikerülő vezetők között egyes területeken diploma nélküli vezetők aránya újratermelődik. A tanácsai vállalatok, intézmények fiatal igazgatói közül csak 51 %, az idősebbek közül pedig 65 % rendelkezett diplomával. A tanácsai igazgatási vezetésnél 43, ill. 50 % a megfelelő adat. Ma senki nem említi a szakképzettség az elsőrendű tényező a vezető kiválasztásánál. Sok esetben a fiatal értelmiségiek nem szívesen vállalnak vezető, irányító posztot a köztudásuktól, az irányítási bürokratikus nehézségektől tartva.

Kereseti lehetőségeik az elmúlt 10 évben romlottak. 1972-ben 24 éves kevesebbet kerestek, mint a kortárs szakmunkások. 25-29 éves korukra /a szakmunkások fizetését 100-nak véve/ 106, 9, 30-34 éves korra 113, 5-39 év között pedig már 138, 5 volt a fizetésük a kortárs szakmunkásokhoz viszonyítva. 1982-ben a 20-24 évesek fizetése 80-85 %-a, a 25-29 éveseké 92-96 %-a a szakmunkásokénak. /További adat nincs/

Jelenleg a jövő

Jelentős a jövedelemkiegészítő tevékenység a fiatal diplomások körében időmérleg vizsgálatok szerint 28 %-uk végez ilyen munkát. Azonban a kortárs szakmunkás csoport nagyobb hányada végez jövedelemkiegészítő tevékenységet. A 20-29 éves diplomások között a mezőgazdaságban dolgozóké volt a legnagyobb kereset /4896 Ft /, a legalacsonyabb az oktatási, közművelődési, tudományos területeken elhelyezkedetteké. volt. /3673 Ft/. A fiatal diplomás nők átlagkeresete is mintegy 8-15 %-kal alacsonyabb az azonos korú férfi diplomásokéhoz képest.

A fiatal diplomások beilleszkedésének alapvető problémája a lakáskérdés. Ez befolyásolja sok esetben a friss diplomás elhelyezkedését, teljességnél, egész pályaközvetítést. 1980-ban 78 %-uk élt olyan lakásban, amelyet csak ő és családja használt. A hasonló korúaknál 6-14 %-kal minden korcsoportban tervezett az ilyen típusú lakásviszony.

A házasság diplomások 45 %-a a képzés után egy éven belül önálló lakásba költözik, de negyedrészüket a végzés után 8 évvel sem rendelkezik önálló otthonnal. A megoszlásnak a szélsősége a szülői háttér különbözőségeiből fakad. /Vajon az értelmiség 1/3-os önreprodukciója benne van-e a 45 %-ban?/ A lakás megszerzése a szülők "családi funkciója" lesz. A nem házasság 30 év alatti diplomások helyzete még rosszabb, hisz csak 15 %-uknak van önálló lakása, negyedük albérletben él, több, mint 60 %-uk pedig szüleivel, testvéreivel.

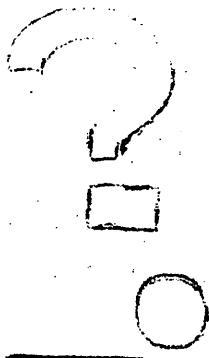
"Lakásuk nagysága, felszereltsége jobb, háztartásuk tartós fogyasztási cikkekkel való ellátása kedvezőbb, élelmiszerfogyasztásuk összetétele egészségesebb, kevesebbet fordítanak élvezeti cikkekre és lényegesen többet tanulásra, művelődésre, egészségügyi és testápolási kiadásokra, közlekedésre mint a munkásfiatalok." /Radics/

E tények és a fizetések esetén felhozott adatok ellentmondásban vannak. Az előbb felsoroltak nem a munkahelyi fizetésből adódnak, hanem az eltérő fogyasztási szerkezet és a nagyobb szülői támogatás eredménye.

A fiatal értelmiségiek anyagi helyzete nem sokban marad el a 35 évnél idősebbekétől, ha a fogyasztói egységet vesszük alapul a gyermekszámtól függően a fiatalok a középkorúak jövedelmének 71-87 %-ával rendelkeznek.

A réteg szakmai felkészültsége jó, eltekintve pl. attól a problémától, hogy a felsőfokú oktatási intézmények elnéletcentrikusak, az egyetemi tanulmányi eredményt nem veszik figyelembe a munkahelyi felvételnél. Talán legnagyobb hiányosság a nyelvtudás terén mutatkozik: a 35 évnél idősebb diplomások 2/3-a beszél valamilyen nyelvet, a fiatalabb korúaknak csak 1/3-a.

A réteg helyzetének vázlata azonban egyoldalú lenne, ha azt csak objektív statisztikai adathalmazra alapoznánk. Fontos néhány statisztikailag nem megragadható dolgot is fölvetni. Ilyen a beilleszkedés és a közérzet problémája. A rétegen belül legzökkenőmentesebben az agrárértelmiségieknek sikerül a beilleszkedés, közérzetük is a legkiegyensúlyozottabb. Legtöbb problémát a humán képzettségű fiatal értelmiségiek beilleszkedése okoz. Ez azért is fontos, mert épp ez a csoport az, amely a társadalmi nyilvánosság a művészetek, az irodalom területén leginkább kifejezheti közérzetét. Ez a közérzet pedig rossz. Gyakori a közélettől való teljes elfordulással történő véleménynyilvánítás, az egyre inkább nem marxista fogalomrendszerre támaszkodó társadalomkritika. Természetesen ez nem a réteg egészére, de annak egy, mintateremtő részére jellemző. Ha ezt a közérzetet valahogy

Másként akarnak kifejezni, azt mondhatnánk, hogy általában társadalompolitikai elképzelésük és a hivatalos ideológiázott társadalompolitikai nézetek között komoly rés van. De ez még nem jelenti azt, hogy legitimitációs válsággal állunk szemben. A közérzet illetően állapotának okait nehéz volna megragadni a maguk teljességében, de ezt csupán státusz-elhelyezkedési, a munkahelyi problémákra, a helyi nyilvánosság konfliktusaira visszavezetni, az okok megkerülése lenne. Az, hogy kritikai észrevételeik ezeken messze túllépnek: a reformok lassúsága, az innovatív készség elégtelensége, a szellemi munka nem megfelelő megbecsülése, aracionalizmus deklarált céljai és a valóságos viszonyok közötti ellentmondás a politikai intézmények, fórumok, formális, bürokratikus voltát illető megjegyzések - azt jelentik, hogy gondjaik nem csupán a mikroközösség szintjével kapcsolatosak. Ugy vélén, hogy ezen problémák megoldása nem elsősorban a politikai propaganda általános, hanem kritikai megjegyzések, álláspontok tartalmának fokozott figyelembe vétele. Ehhez pedig elengedhetetlenül szükséges az értelmiségi mikroközösségek tényleges autonómiájának növekedése, ami csak a társadalmi nyilvánosság talaján képzelhető el.

Bárdi Nándor

/ Szig. bels. haszn.! /

FEJEZETEK A RÉSZLETES KÖZÖSSÉGKÓRTANBÓL^{1/1}.

Hasadási közösségzavar: aristophilía, arisztofilía /gör-ből/ /1/ leggyakoribb, általában fiatal korban keletkező közösségbetegség. /2/

Régebbi neve ifjúkori emeltyükór v. excellencia praecox. /

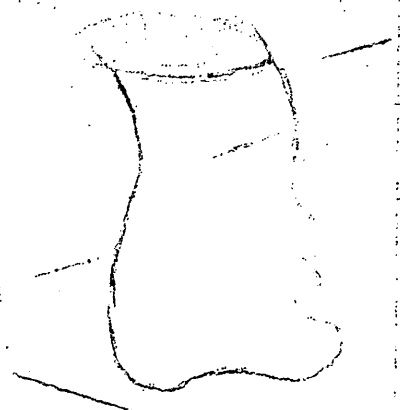
Lévé, hogy a betegség nincs hatással a csoport intelligenciájára és értelmére, nohezen felismerhető. Viszont szenvedő, hogy tevékenységéből hiányzik a célszerűségi való törekvés, a ki- és összetartás, a kezdeményezőképeség, stb. Ennek következtében a csoport sajátosan kettéhasad, élnégyeit önmagában megosztja és két csoportként értékeli. Ez a kettészakadt érzékelés azonban csupán logikus folyománya a tényleges kettéválásnak, a hibás érzékelésnek funkcionális okai vannak.

A csoport tényleges szétszakadása "minőségi" értelemben ment végbe. /A "minőségi" ezuttal nem a való, hanem a csak a csoport számára létező értelemben használatos. /

A többi egyik lehasadt, tulajdonképpen lehasított darabjának tagjai ui. már a lehasadás előtt "megszüntek emberek lenni."

/ti. esztétikumá váltak. /A lehasadás a "minőségi" változásnak az eredménye, s nem oka.

1. részletes közösségkórtan: az egyes közösségbetegségek okával, keletkezési módjával, tüneteivel, felismerésével, megelőzésével és gyógyításával foglalkozik. A szigorúan vett közösségbetegségeken kívül ez a tudomány tárgyalja a közösségkórtan problémáit is. /3/

2. közösségbetegségek: a csoport^{/6/} /hite szerint/ közösségben^{/7/} végzett tevékenységének kóros megváltozása. Közösségbeteg az a csoport, amelynek kóros észrevételei, tettei vannak és azoknak kóros voltát felismerni képtelen. Ezért a nagyobb csoportokba csak akkor tud beilleszkedni, ill. t. vényeihez alkalmazkodni, ha a nagyobb csoport is ugyanabban a betegségben szenved. A közösségbetegségek legnagyobb része külső behatás következménye, de az örökletes tényezők hatása sem elhanyagolható. A közösségbetegségeket két nagy csoportra szokás osztani:

- A. exogén csoportbetegségek: kimutatható a külső ártalom /a. fertőzőeset.....
- b. mérgező, c. sérülést követő, d. funkcionális bajokhoz társuló, e. egyéb betegségeket követő, f. fejlődési fázisokat kísérő csoportbeteg./
- B. endogén csoportbetegségek: kimutatható az örökletes tényező, származéka.....
- vagy külső oka nincs / a. hasadási közösségzavar, b. kódolbetegségek c. genuin epilepsia/.

Léteznek ön- és közveszélyes közösségbetegségek. A közösségbetegségeknek jogi vetületei is vannak. /beszámíthatóság, jogok gyakorlása stb./ Modern kezelési eljárás/SOKKY/ al kedvezően befolyásolható.

3. gyengeközösségiség: különböző eredetű, veloszületett, v. egészen korai fejlődési szakaszban kialakuló közösségi elmaradás. Súlyossága szerint három formáját szokás megkülönböztetni:

- a. hülyeség/idiotia/: az életmegnyilvánulások kizárólag az ösztönök..... és önfenntartó funkciókra korlátozódnak, a beteg képtelen ismeretanyagot elsajátítani
- b. imbecillitás: esetén a csoportok kevés számú ismeretét elsajátítanak, egyszerűbb munkakörben megállják a helyüket, de csak alacsonyabb rendű közösségi működéseik vannak.
- c. debilitás: a gyengeközösségiség legenyhébb foka.

Az ilyen csoportok gyógyíthatók, csak a legnagyobb rendű itélő műveltek esetén mutatkozik hiányosság /néhány közösségi fogyatékos, munkaterápia/.

4. szociózis: a tagok^{/8/} összehangolt működését szabályozó rendszer funkcionális megbetegedése.

5. szociopátia: kóros közösségi alkat, zavart szabályzó működés, a csoport értelmi, érzelmi, ösztönös és akarat tevékenységei harmóniájának hiánya. A szociopata csoportok kevésbé kitartók, indulataikban szélsőségesek, kóros lelki reakciókra hajlamosak, magatartásukat ösztönös, impulzív, illogikus cselekvések jellemzik.

6. csoport: valamely szempontból együttes tartozó, dinamikus kölcsönhatásban lévő tagok összessége.

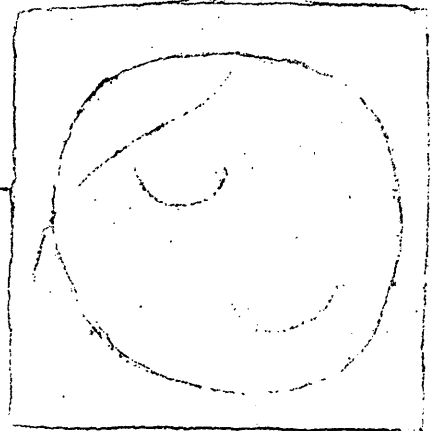
7. közösség: a legfelsőbb rendű, csoporttevékenységet irányító kohéziós erő; összehangoló, irányító és védő funkcióval, struktúraépítő erőként /systema societatis/

8. tagok: emberek.

A csoport bizonyos /túlsúlyban lévő/ tagja /i/ mítoszt követ /nak/ - szobor/nak/ a csoport más, /kisebbségben lévő/ tagja /i/ köré.

Eredetileg csupán valamely "fontos"

/fontosnak vélt/ nagyszerű, igaz v. rendkívüli, csodálatos, de mindképpen emberi tulajdonságnak a kidomborítása a cél, s ez a dombornyi felkerül a kiválasztott ember pajzsára.

/A mitoszgyártás és annak elfogadása roppant kényelmes eljárás. Nagyszerű - mondja a mitoszteremtő "plebs" /="plebsnek vélt" / - kidolgozom a tervezetet, de végrehajtáson, megélésen, a mitosznak megfelelnem nem nekem kell. Nagyszerű - mondja a mitoszfogadó "elit" /="elitnek vélt" / nemcsak a cél kijelölés nem az én feladatom, de oda eltalálnom sem nekem kell, hiszen énem nyilvesz-szejének ivét, sőt, szükség esetén a céltábla helyét is szolgálatkészen korrigáljam köz óhaja. /

Ez a /pán/cél azonban könnyen megváltozik, átalakul: az ember köré domborműves láb- és mellvért feszül, ami egy pillanat alatt az egész testet bomlító-védő páncélruhává robban. Az elit lovagját sérülés veszélye már nem fenyegeti, de saját mozgása is nehezekebb, lassabb. Tán felesleges is.

S az acélsisak rostélya mögött alig-alig látszik a szem egy-egy villanása. Aztán egy halk gongütés-szerű hang, s minden nyílás megszűnik; a rostély réseibe folyékony vas ömlik; a mellvért bordái örökre összeforranak, a könyök megnerevül, a csukló nem moccan, a vaskesztyűs ököl tömör golyóvá lesz s mozdithatatlan oszlopfáiban ott tornyosul a vasember.

/Vagy már tán bronz? /

Az iszonyu burokból pedig ott fickándozik - toporzékol az elfelejtett emberke. A szobor fent, magasan a sóvár tömeg fölött nyer új lakot.

És nincs is egyedül. A mitosz szoborparkja egyre gyarapszik.

Magának a hősglegendának a létrejötte mikroszkopikusan jól nyomonkövethető, leírható, megérthető. Vizsgáljuk meg a beteg csoport központi idegrendszerének egy meghatározott pontját.

Látvány₁: Pontocska elindul a sejt belsejében, eléri a határt, sőt, tuljut rajta. Berreg a vészjelző, kinyulnak a csápok, markukkal letakarják, befedik, védik és rögzítik a kis renitenst. Bőg a megafon /legalizálja a pontocska-létét és tetteit/: "Teljesítetted a parancsot! Megjutalmazlak!"

/A megafon hangjait a neves közösségkór-kutató, Hajnóczy Péter rögzítette. Lsd. Jézus menyasszonya c. tanulmánykötet 131. lap/

Ez az un. ideális v. nyilvánvaló típusú hős legendája.

Látvány₂: Kinyulnak a csápok, markukban a kétségbeesetten sivalkodó pontocskával, leteszik a sejt határain kívül. Megafon stb.

Ez a kép az un. botcsinálta v. céltábla típusú hős mondájának kialakulását rögzíti.

De miért üvölt a mitosz megafonja? Miért kell oly sok csoportnak hősökre és közönségre oszlania?

Hiszen az elit-lóvag szenved, még ha nem is veszi észre. "Fogadjuk el az embert mindenhatónak és máris lealacsonyítottuk: kénytelen lesz ellenállást, akadályoztatást koldulni; mert lénye és bollopsága elnyelődik" /Montaigne/

A plebs azonban valóban élvezi a dolgot. Tudományágunk szellemi alappillére. Desiderius Erasmus enlit példaképp egy beteget, aki - miután kénytelenek voltak eltávolítani egy színházi épületből, mert több napot átnutalt az üres nézőtéren, az üres színpal előtt - kijózanodván így kiáltott fel:

"Barátain! Nem megmentettetek, hanem megöltetek. Megfosztottatok egyetlen örömtől és életmet szegényebbé tettetek egy kellemes csalódással."

E betegség tüneteinek hátterében végső okként a csoport, a massa kettős természet áll. Ez egyrészt nem tűri a teljes homogenitást, de elemeinek magamagából való végleges kiszakadását sem. Az embercsoportok mindig asztalt keresnek maguknak. Asztalt, lett legyen annak neve piac, agora, parlament vagy akárcsak néhány koponya a tűz körül. Asztal nélküli csoport nem létezik. Viszont sosem sikerült még teljesen kerek asztalt találni, ami nem követelne hierarchiát. A közösségbetegségek létének is talán az a legvégső magyarázata hogy országaink, csoportjaink olyan kastélyok köré épültek, melyeknek centrumában egy rogyadozó lábu, gyalultatlan faasztalka áll.

Az előbbiek alapján könnyen felismerhető kőn bonyolult tünetegyüttese követi.

a végső ok ismerete pedig lehetővé teszi azt, hogy tüneti kezelés helyett a baj okának megszüntetésén fáradozzunk. A kezelés különös figyelmet igényel, lévén, hogy a baj oka az egyes ember tudatában fűszkel, s ezek a pontok állnak össze téves csoportképpé. Azonban sokk-terápiás módszerrel eredményesen lehet a beteg állapotán javítani. Ennek a terápiának lenne része a későbbi Részletes közösségkörtan c. kötet ezen frissiben elkészült fejezete is.

Az illúzióktól való megfosztás mindig hidegzuhany-hatású, ám a gyógyítás-hoz-gyógyuláshoz az önközreműködésére is szükség van.

Kedves betegeink! Olvassanak, gondolkodjanak, tépelődjenek velünk!

Előre is köszönjük!

Szilasi László

ÖNIGAZOLÁS MAGYAR MÓDRA

/Gondolataok az "István a király"-ról/

Előljáróban: én ezt a művet általánosan alkalmazható történelmi-politikai parabolaként értelmezem. Erről az alábbi írásban részletesen szólok.

Mottó: "Szánalmas kis lény az ember,
Önnön sorsán túl nem lát,
Könnyen megtéveszti néhány
jól irányzott hazugság..."

Ezek a kemény, kritikus hangvételű gondolatok saroltak, István anyjának és tanácsadójának, a győztes tábor politikailag legérettebb tagjának szájából hangzanak el. Sok mindenről árulkodik ez a pár szó. Kifejezi a szerzők véleményét rólunk, hétköznapi emberekről. De közvetve utal a mű körül bábáskodó felsőbb szervek nézeteire is, hiszen Magyarországon nem jelennek meg olyan könyvek, nem rendeznek olyan előadásokat, melyek ütköznének szocialista politikai gyakorlatunkkal, erkölcsünkkel, humanizmusunkkal.

Ilyenek vagyunk hátt. Ez a mű volt hivatott arra, hogy önnön sorsunkon túlra irányítsa hálgyagos tekintetünket és rendet teremtzen hazugságoktól zavaros fejünkben. A nemes feladatnak "vaslogikával" eleget is tett. Gyniton, ha nincs Boldizsár Miklós darabja, még ma is sötétben tapogatózva keresnénk a választ nemzeti öntudatunk évszázados skizofrén voltára, politikai etikánk problémáira. E mű tehát újabb állomást jelent a magyar progresszió göröngyös útján; kulturpolitikánk gyöngéd karjaiban ott gögicsél nemzeti-szinű pályában az első magyar rock-opera.

A kis újszülött gyorsan belepota magát szívéünkbe. Bár itt-ott visszacsengtek a "Jézus Krisztus szupersztár" dallamai és a figyelmes néző a két mű közötti szerkezet azonosságát is észrevette, de egyszerre dobbant a sok szív, mikor a Fínálé zászlóshogásában felcsendült a himnusz-utánzat és a csillogó szonokkal, hazáttra meredve i bámulták az ünnepi tűzijátékot.

Mindenki érthette, ő izig-vérig magyar, miközben megpengette gitárján az egészséges nacionalizmus hurjait. Később rájöttek, hogy a "vedd meg-edd meg fogysztói közönyének hamuja alatt érdekes megpiszkálni a magyarságtudat parázsát és kemény forintokért lemez, kazetta, film alakban is a dolgozó nép közkinsévé tették.

Hetente jelennek meg róla konstruktív kritikák, szakértők oszlatták el a kialakult félreértéseket. Felérve a csúcra, nyíltan vállalta az előadás ünnepi lobogós-tűzijátékos nagyarkodás voltát, melyeken joggal érezhattuk tisztára separtuk a ház elejét.

A szinpadai előadás és a film indokálhatja a fenti gunyoros, pamfletszerű megközelítést, azonban ha a mű nondanivalójáról és hatásáról akarunk elgondolkozni, komolyabb elemzésre van szükség.

A mű hatása hatalmas volt a köztudatra, hiszen a tömegkommunikáció minden csatornáján maximálisan kihasználva terjesztették. Előve arra volt ítélve, hogy nemzeti ügyé váljék, a műfajban rejlő lehetőségek kiaknázása pedig nemcsak a rockzenét kedvelő fiatalok, hanem a szirupos slágerekkel felnőtt idősebb generáció körében is népszerűvé tette. A fiatalokra gyakorolt hatásáról tudok szólni és az korántsem egyértelmű. A "Mi iskolánk" c. dokumentumfilmben hangoztak el az adatok, mely szerint néhány évvel ezelőtt az ELTE BTK nappali szakra, történelemből felvételizettek urásbelijének átlaga alig jobb néhány századdal a 2-nél, a levelezősöké pedig 1,8 körül mozog. Nincsenek birtokomban az ideai adatok, de gondolom, az oktatási reform jelenlegi állásánál, nagy változás nem remélhető. Közben esténként részeg srácok éneklik Torda dalát üvöltve Dózsa, Rákóczi, Kossuth nevét. Ezek a gyerekek a legalapvetőbb információk nélkül kerültek ki az iskolából; ez a fenti számadatok birtokában kétségtelen. Nem volt elég a "mi lett volna, ha..." rosszízű álmódosításból? Vagy úgy gondoljuk, ha az iskolában nem sikerül, így majd sikeresebben megtaníthatjuk, legalább a nevüket, miközben Dózsa -, Rákóczi -, Kossuth-arcoképes bankjegyek bekerülnek az üzlet kasszájába?

Az alkotás körül kialakult viták legfontosabb problémája az aktualizálhatóság kérdése volt, amit az alkotók és szakértők ügyesen elhárítottak a "történelem néha megismétli önmagát" stílusú válaszokkal. Tisztában vagyok azzal, hogy egy műnek, mely ilyen fontos kérdéseket feszeget, hatásos szimbólumokat kell alkalmaznia. De nem egyértelmű és anakronisztikus! utalások a nemzeti színről lebegő, a Himnusz-utózat, az augusztus 20-át idéző tűzijáték egy olyan mű esetében, melynek eseménye négyen visszanyulnak népünk nemzetné válása előtti időkbe? Ugyanerre az eredményre jutunk, ha a mű modern szóhasználatát, /Sur, Solt, Bese, Dala/ vagy István politikai programját összegző zármondatot vesszük figyelembe.

Ugy gondolom, hogy olyan műalkotás, melynek eseménye egy eleve ismert történelmi tény, csak úgy válhat művészi értékek hordozójává, ha az adott történet interpretálása egyben általános erkölcsi- etikai és politikai tanulságokkal is jár. Feltételezem, a darabok alkotói műalkotásnak is szánták. Miért akkor a montegetőzés, a rosszízűnek érzett vád alól? A válasz benne rejlik a mű témájának kiválasztásában és kidolgozásában. Azáltal, hogy a mű konfliktusa és annak kimenetele ismert előttrünk, István táborra véres és erkölcsileg kifogásolható tette alól felmentést nyer. István világosan látja, hogy az adott körülmények között csak rendszer- és ideológiaváltással lehet fennmaradni Európában. De felismeri az új ideológia sajátos dialektikáját is, ebből adódó morális kötelességeit Sarolt osztja el, lemosva ezzel fia kezéről a piszkos munka minden mocskját. Így a király végig tiszta és ártatlan marad.

A sztori ismertsége miatt Koppány politikailag súlytalanra válik, történelmi hitelét veszti és már csak erkölcsileg fontos naív becsületessége, szabadságvágya. Talán nem érdektelen a két tábor politikai arzenáljának összehasonlítása ebben az esetben. Istváné között megtalálhatók az olyan apparátus teljes eszköztára: a követnyilvánítás, a példastatutáló halottgyalázás, a legyőzött ellenség mozdítartozásának szánúsága. Ezzel szemben Koppányéban "csak" egy naív történelmietlen demagógia szerepel, nacionalista mázzal leöntve Erdemő megvizsgálma a rockopera népét is. Olyan, amilyennek Sarolt monája az ilészetben, ha István táborában hallelujázik, hol Koppányéban rázza az öklét, hogy a mű végén rájöjjen, hol az igazság és boldogan aljon hálát, mert "árad a heggyelen fénye rád".

A mű önéllentmondása, hogy a nép ilyen ábrázolását eleve leketetlenné teszi az a tény, hogy Koppány világos programmal rukkol elő:

"Rabok legyünk, vagy szabadok?"

Míg a másik oldalon ez a "program" így hangzik:

"Édes fiam, mást itt a nép
meg nem ért, csak tulerőt..."

Ebből az alábbi három következtetés vonható le:

1; A magyarok nazóchisták. Szeretik, ha lánc csörög a lábukon és tulerő gázol rajtuk végig.

2; A magyarok korrumpálhatók. Könnyen feladják elveiket, szabadságukat, ha valahol sokat ígértek.

3; A magyarok nem gondolkodnak.

A felvázolt premiszákból a következő konklúzió származik: államalapításunk szükségszerű, de erkölcsileg kifogásolható cselekedet volt. Ez, ha történelmi látásmódunkban a politikai etika is szempont, kétségtelenül igaz, hiszen István véres kézzel és idegen segítséggel verte fel ellene fellázadt népét. De a mű történetét az általános színbólu szférájába emelte át, következésképp a tanulság is általánosan értelmezendő. Így ez beilleszkedik és erősíti azt a szemléletet, mely szerint történelmünk sorsfordulói ilyen szükségszerű de erkölcsileg kifogásolható döntések voltak a szatmári békétől a kiegyezési /mivel a mű "látótere" idáig terjed, én is itt húzom meg a határt/. Nemcsak a probléma, hogy államalapításunk esete eltér atöbbi példákétól; 1., hiszen csak a kereszténység felvételének és a feudális állam megteremtésének nem volt és nem lehetett ésszerű alternatívája. Nagyobb probléma az, hogy a mű által sugalmazott rosszul értelmezett objektivitás- és ez már általánosan értendő! - a jó ürügy arra, hogy felmentjük egymást az erkölcsös politikai gondolkodás felelőssége alól, hivatkozva az objektiv körülmények általi determináltságunkra. Könnyen eshetünk abba a hibába, hogy szükséges rosszként fogjunk fel égbekiáltó bünöket. Nem hiszek abban, haz alkotókkal ellentétben, hogy az etikusi cselekedet és a politikusi cselekedet egymást kizáró fogalmak. Hiszek viszont abban, hogy nem minden morálisan kifogásolható történelmi döntés szükségszerű is egyben, és hiszek az erkölcsös politikai cselekvés lehetőségében.

x x x

Nehéz olyan műről írni, amelyről már egy éve állandóan cikkeznek és amelyet én nem tartok sem jó darabnak, sem tisztességes darabnak. A vélt igazságok íróltak le. Talán érdemes őket alaposabban is végiggondolni...

Pikó András

VITA A ZSIDÓKÉRDÉSRŐL

A téma aktuális. Könyvek, cikkek sora jelent és jelenik meg a magyar zsidók deportálásának évfordulóján. Az 1948 után agyonhallgatott kérdés körül újra országos vita van kibontakozóban.

A magyar zsidóság meghurcoltatásának ismertetésén, körülményeinek feltárásán túlmutatva újra előtérbe kerül a mélyebb okok vizsgálata. Vannak-e Magyarországon zsidók? Egyáltalán ki számít zsidónak? Bünös-e a magyarság a deportálásban? Vagy csak egy komisz rendszer vezette tévuttra? és nyomta el a segítő szándékot? /stb. ...stb..../

Egyik kérdést sem lehet megválaszolni anélkül, hogy ne bocsátkoznánk a zsidó történetének és a magyar társadalomba való beilleszkedésük /be nem illeszkedésük?/ zavarainak vizsgálatába.

1984. okt. 4-én a Filozófiai Alapszerv rendezett vitát a zsidókérdésről.

but will not be in the same way as the other two.

Tudtommal ez volt az utóbbi években az egyetlen vita egyetlenünkön ebben a témakörben. /Hacsak nem soroljuk ide az 1984 tavaszán a JATE Klubban elhangzott Laczkó M - Szabó M. előadást, ahol bőven esett szó a zsidókérdésről is./ Az összejövetelel Balog Iván tartott vitaindító előadást a zsidóság asszimilációs lehetőségéről. Közép-Kelot-Európában. Sajnálatos, hogy időhiány miatt érdemi vita nem tudott kibontakozni. A hozzászólók többnyire csak az előadás néhány pontatlanságát helyesbítették és ha kisebb ellenvetésekkel is, de elfogadták Balog Iván koncepcióját.

Az alábbiakban az elhangzott vitaindító gondolati vázát próbálom rekonstruálni. Először is ki kell térnem az előadás módszertani problémájára. Az asszimilációs problémaköröt nem vette körül kronológiai keret. Az előadás a történelmen során előforduló és fennálló kérdéseket, tendenciákat nem kötötte konkrét történelmi szituációkhoz. A zsidókérdés és a közép-kelet-európai fejlődés sajátosságainak fontos kérdései általánosságban vetődtek föl.

Az előadás első része annak ottársadalmi környezetnek az alapvető vonásait vizsgálta, amelybe a zsidóságnak be kellett illeszkednie.

Köztudott, hogy Közép-Kelet-Európa népeinek nemzettudat-fejlődése eltér a nyugat-európaiaktól. Ahhoz, hogy egy népben kialakuljon a nemzeti kohézió, szükségének tudata, egyik elengedhetetlen feltétele bizonyos létező veszély, ellenség-kép. De ahhoz, hogy a kohézió létrejöjjön, olyan ellenség /ellenség-kép/szükséges, amely le is győzhető. Ezen a ponton tér el a két régió nemzettudat-fejlődésének kiindulópontja. Míg a nagy nyugat-európai nemzetállamok történetében a legyőzhető ellenség külső, határokon kívüli erő, addig a Lajtán innen ez a tényező országokon belül jelentkezik. Ennek az az oka, hogy itt a külső ellenség legyőzhetetlen erő volt, tehát el kell fogadni a külső függőséget. Az országhatáron belül potenciálisan két legyőzhető erő létezett: a nemzetiségek és a zsidóság. Arra, hogy ezek a csoportok valamilyen az ellenség funkcióját töltsék be, az uralkodó nemzettől való eltérésük, máságuk adott lehetőséget. A nemzetiségek azonban nem sorolhatók az állandóan "legyőzhető ellenség" kategóriájába. Ők ui. bizonyos esetekben képesek a visszaütésre. Az igazán és nindig legyőzhető és az ezt el is tűrő ellenség képe a zsidóságban jelent meg. Ez az előadás egyik sarkalatos pontja. Miért lehetséges, hogy a zsidóság, mint állandóan legyőzhető és ez ellen nem védekező etnikum létezik Közép-Kelet-Európában?

A zsidóság volt az első modern értelmében vett etnikum, amely már az ókorban is meghatározott cél köré szerveződött. Ez a cél a kiválasztottság-tudatból eredt, és mint állandó feladat jelelt meg a zsidóság történetében. Ez tette lehetővé, hogy a zsidóság megőrizze különállását a keresztény környezetben is.

A kiválasztottság tudata, az ezzel járó feladat, az Isten törvényeivel való azonosulás hozta létre a zokat a sajátos zsidó tulajdonságokat /már az Ókorban, amelyek eltértek a később kialakult keresztény kultúrájú európai emberétől.

/Tordai Zádor cikke, Medvetánc, 1984-1., 4 sz./ Ezek a tulajdonságok a vallásos hit elvesztése után is /átöröklött alakzatokként/ élnek tovább a zsidóságban. Tehát a kiválasztottság tudata a "szó gyakorlati értelmében" nem vész el. Ebből a megállapításból adódik a konklúzió: a zsidóság nem képes asszimilálódni.

/Két esetben van kivétel: a tudatos antiszemitizmus, vagy ha egy zsidó elszigetelődik a keresztény környezetben./ A zsidóságnak paradox módon az adja a nyitottságát is, ami a zártságát. A zsidók ui. könnyen sajátítanak el és fogadnak be új és idegen hatásokat. Míg egy nem zsidó etnikum egy másik etnikum nemzeti eszméjét csak a régifeladása árán fogadhatja el, addig a zsidók ezt megtehetik zsidóságuk megtaradása nélkül is. Nekik ui. ott van háttérként a kiválasztottságtudat / értsd a fentebb említett tág értelenben/. Ez biztosítja identitásuk megtartását és a teljes beolvadás elkerülését.

- 15 -

K.: A tavalyi zaklatott és feszült év után mi jellemezte az idei gyűlés szel.

V: Ugy érzem, a mostani taggyűlés konstruktívabb és feszültségmentesebb volt mint tavaly. Ez megnyilvánult a kulturális vezetés részéről éppúgy, mint a tagsági referátumok oldaláról.

K: Fölvetődött-e az adminisztratív intézkedések fölülvizsgálását célzó kritika?

V: Nem. A multat mindenki lezártak tekintette, egyedül Szilágyi Ákos - kinek szavait bővebben is érdemes idézni - jelezte, hogy a Mozgó Világ régi strukturáját hasznos lett volna fönntartani. De revízió igényével ő sem lépett föl. Mindenki inkább a jelenről, beszélt, vagy előre tekintett. Ehhez kapcsolódott Szilágyi is, aki a JAK-ról szólva a fiatal irodalom jelenlét-igényét hangsúlyozta. Szólt az állan és társadalon szükséges szétválasztásáról és megkülönböztetéséről, melyben az alkotó és az irodalom a társadalon szférájához tartozik. Ebben a közegben kell megteremtteni azt az autonómiát, mely a művészi szabadság és felelősség elengedhetetlen feltétele. Ez cél a JAK-tagok számára is, de csak úgy elérhető, ha föladják néhányan a magatartás-skála két szélső pontjában való helyüket - a feltétlen engedelmességet egyfelől és a tapadó anarchiát a másik oldalon. Így partnerek tudunk és akarunk lenni minden irodalmi, közéleti kérdésben. Jelezte még, hogy a partneri viszonyban vissza kell térni az 1982-83-as állapotokhoz.

K: Milyen általános kérdések köré csoportosultak még a felszólalások?

V: Hubay Miklós elnöki bevezetője az irodalom helyét próbálta kijelölni a jelenben és egy általános értékvesztésre "kérdezett". Ez volt a tanácskozás egyik központi kérdése. A másikat Varga Domokos jelölte ki demográfiai kérdésekkel.

K: Kinek a szavai váltották ki a legnagyobb vitát, s mivel?

V: Csurka Istváné, aki az írói magatartás és mű összefüggéseiről beszélt. Ő a politika szellemé helyett a szellem politikájával kívánt foglalkozni. Pilinszky, Nagy László, Illyés példáját említve sors- és életmű összefonódását mutatta meg. Egy modern tűz ég ebben az országban - mondta -, melynek sem lángja, sem melege nincs. A félbenaradások, elnémulások helye ez. S mégis ideákat kell céloznia az alkotásnak is és az írói etikának is. Erről pedig a politikának is tudomást kell végre vennie.

K: Kiadási reform, vagy új folyóirat(ok) tervé körvonalazódott-e a taggyűlésen?

V: Szentmihályi Szabó Péter javasolta, hogy vissza kell térni az 1945 előtti állapotokhoz, mikor kiadó, nyomda, terjesztő egy szervezet és érdekeltiség volt. Valamint azt, hogy a gazdaság demokratizálása után elengedhetetlen az irodalmi, művészeti élet ilyen-irányú átalakítás. Új folyóiratok tervé nem került terítékre.

K: Hogyan reagált a kulturális vezetés az elhangzott referátumokra?

V: Tóth Dezső, Csurka igényét dialóguson belül kérdésként kezelte, de türelmetlenségét és túlzásait nem fogadta el. Szentmihályinak válaszolva jelezte, hogy tervezik néhány nyomda és kiadó - Minisztérium alatti - egymáshoz rendelését. Knopp András a népesedés negatív tendenciái ellen hozott kormányzati intézkedéseket ismertette.

K: Végül hallatszottak-e olyan hangok, melyek mindenfajta párbeszédet lehetetlennek tartanak, pro és kontra?

V: Nem. A taggyűlés éppen azt mutatta, hogy a szándék megfogalmazást is nyerhet és nagyobb konfrontációt nélkül irányulhat közös célok felé. A tanácskozás anyaga olvasva is bizonyíthatja ezt, hiszen az Írószövetség Évszak c. kiadványában megjelenik máj.

K: Köszönöm a beszélgetést.

ARS MUTILANDI HUNGARICA? AZAZ A
CSONKITAS MESTERSEGE MAGYAR MODRA

-Delfinológiai vázlat-
/3. rész /

12. Babits Mihály. Van egy regénye, az "Elza pilóta", amelyet 1945 óta egyáltalán nem jelentettek meg. /kéziratot lezárása után megjelent, természetesen megcsonkítva./ Verseinek egyetlen csonkítatlan kiadása van: az 1945-ben Török Sophia által sajtó alá rendezett Babits Mihály Összes Művei /Franklin/. Előtte és utána mindig volt valami baj a szövegekkel. 1942-ben pl. Összes Versei 372. lapján olvashatjuk: "A Fiala Katona és Ne ily halált, ne ily harcot c. verseket, valamint az Ezerkilencszáznegyven és Talán a vizözön... c. versek néhány sorát nem vehettük fel a kötetbe" /Athenaeum/. Hiába, háborús cenzúra volt, s szigorú cenzor nem engedhette meg, hogy a nemzet harci szellemét gyöngítsék pl. az ilyen kitételek:

Immár a népeket terelik mint nyáját,
emberek futkosnak, mint riadt patkányok,
városok lángolnak telhetetlen tűzben,
nemzetek halálát engedte az Isten.

Te állsz vén bástyádon fürkészve, hallgatóg.
Gonosz, szomszéd szelek borzasztják hátadat.
Szemed úgy száll szerte, mint a bibliai
özönben a Noé csapzott galambjai.

No de, eső után köpönyөг. /Vagy hogy is mondják a kedvező változásra utaló közmondást? Megvan/Cseberből vedörbe./ 1961-ben a Babits Mihály Összegyűjtött Versei c. kiadványból /Európa- Szépirodalmi Könyvkiadó/ ez a versszak ismét hiányzik "Gyűjteményünk ismét nem tartalmazza a költő néhány olyan versét, amely irreudenta hangjával sérthetné szomszéd népeink nemzeti érzését. Elhagytuk a következő költeményeket: Vásár, Szittál-e lassu mérgeket, Csonka Magyarország, Állás a magyarra, Erdély.

Ugyanilyen okból elhagytuk a következő versek egy-egy versszakát is: Dal az esztergomi bazilikáról, 4. vsz; Hazán 3. vsz; Ezerkilencszáznegyven 3. vsz; "Ujra eltelt 16 év. Szomszéd népeink önérzete időközben teljesebb lett, vagy talán Babits irreudenta hangja enyhült - ki tudja?! Mindenesetre Összegyűjtött Verseinek 1977-es kiadásából /Babits Mihály Művei, Szépirodalmi Könyvk. I-II. k./ már kevesebb szöveg hiányzik. "Egy verset - Szittál-e lassu mérgeket? - azonban kihagytunk; ugyancsak kihagytunk néhány sort a Vásár, a Dal az esztergomi bazilikáról, /Bár lenne a hangon tiszta.../ és a Hazán c. versekből"; ami pedig a hátrahagyott műveket illeti, "közülük kettőt - az Állás, A magyarra és az Erdély címűeket - kihagytuk." /IM 661-662. lap/. Ezen kihagyások közül igazi mestermunka az első pillantásra relytéljesnek tűnő /Bár lenne a hangon tiszta.../. Ez nem egyéb, mint a Csonka Magyarország c. vers, ahol maga a cím is tabu alá esett és ezért a kezdősorral helyettesítették. Az ötlet élénken emlékeztet II. Fülöp spanyol királynak 1563-i körlevelére, amelyben az Összes hitszónoknak kötelességévé tette, hogy a szószékekről állanlóan cáfolják az eretnokséget, d. úgy, hogy - az esetleges fortőzés elkerülése végett - még csak ne is célozzanak eretnek tanra. Ez a szükséges óvatosság ez esetben teljes eredménnyre vezetett, ui. a cím és a hátulról számítva 3. sor /"Erdélyben, Felvidéken"/ elhagyása után a vers tökéletesen értelmetlenné vált. Az utmutató kezdeményezést ajánlhatjuk széles körű átvételre. Pl. a "Csonka Magyarország nem ország, Egész Magyarország nyenyország" irreudenta jelszót a könnyelmű szerzők néha idézik /mint pl. Huszár Tibor a Valóság 1982/10. számában/ és nem gondolnak a

Nos: "Csonka" természetesen elhagyandó, ugyanígy "Egész" is. A művelet első fázisa után így fest az idézet: "/.../ Magyarország nem ország, /.../ Magyarország nem ország". Az olvasó, aki türelemmel kísérté eddigi fejtegetéseinket, sejtetheti, hogy tapasztalt delfin-textológus nem tűrheti a klerikális célzásokat sem. A jelmondat tehát így alakul: "/.../ Magyarország nem ország, /.../ Magyarország /.../ ország". A versike egyik fele viszont egyértelműen sérti a baráti magyar nép nemzeti érzését, ezért tovább kell finomítani: "/.../ Magyarország /.../ ország, /.../ Magyarország /.../ ország". Ez viszont nyilvánvaló tautológia, egyszerűsítsünk inígyen: "/.../ ország, /.../". Ez még mindig redundáns, racionálisan csökkentendő: "/.../ Magyarország /.../". Ennyi maradhat, egyelőre.

A "Szittál-e lassu mérgeket?" proskibálása különben csak egy évig tartott: verseskötetben ugyan továbbra sem olvasható, de a dörzsöltebb delfinek megtalálhatják az Esszék, tanulmányok között/Babits Mihály Művei Szépir. Kk. I., II., kötet 1978./ Olvasható itt, mint a Magyar költő kilencszázötvenkilenben c. tanulmány betétje /An. I. kötet, 656-657./ Így legalább ki-ki meggyőződhetik arról, hogy a magyar is szomszédos nép, ui. e vers a Tanácsköztársaságról szól. Tanulságos az is, hogy e két kötetes gyűjteményben közölt, 1937-ből való Fogarasz c. emlékezésből kitűnik: a mai magyar könyvkiadás osztja a századelő dél-erdélyi román értelmiségének elfogultságait. Babits ugyan megpróbál mosakodni, mikor így ír a Vásárban c. versének keletkezéséről: "Egyszer még egy afférom is volt velük. Egy versenit félreértették, egy ártatlan verset: a vásár szennyes, balkáni sokaságát festetten le, melynek alacsony alkuiban "római sző kopik". A havasok szűrös, halinás csöbűlete, mely ma is Cicero nyelvén ad-vesz és pörlekedik: nicsoda élmény a fiatal humanistának" /An. II. k. 559-560.1./

Ezeknek a tanulmányoknak a szövegek közlése a szokásos csonkításokkal tarka, de az indoklásba új motívum lopózik: "A szövegek közlése módjával kapcsolatban kell megemlítenünk, hogy néhány helyen egy-egy mondatot, vagy szót el kellett hagynunk; a hiányt /.../jellel jelezzük. Babits ui. a 20-as évektől kezdve - Trianon következményeire utalva - gyakran használ olyan jelzőket, kifejezéseket, melyek esetleg sérthetik szomszéd népeink érzékenységét, még akkor is, ha Babits ezeket a szavakat nem sértő szándékkal írta le, hiszen nem volt nála "naivabbul Európa-hívő, s nagyobb megvetője minden sovínizmusnak és vad magyarságnak" - ahogyan vallja önmagáról egyik szép esszéjében." /i.m. I.k. 777-778.1./ Az ember - akaron mondani, a mi maradt belőle a delfinképzés során - majd elsirja magát, különösen, ha a fenti szavakhoz csatolt 22 soros további fejtegetést olvassa Trianonról és következményeiről, az akadémiai nagy történeti kézikönyv VIII. kötete alapján! Így már szinte nem is érti, miért kell hát kihagyni azokat a fránya szövegeket?! Veszélyes dolog ez elvtársak!

Ha elmarad a csonkító műhelyek között, munkaversenyen alapuló kölcsönös tapasztalatcsere, még az is előfordulhat, hogy - horribile dictu! - olyan sajtó alá rendező is akad, aki maga is, olvotva szemérmét, a már egyszer gondosan kiherezelt szöveget visszatökosíti! Erre a szörnyű eltévelyedésre példa Babitsnak A magyar jellemről írott tanulmánya, amely a Magyar Könyvkiadó "Gondolkodó nagy arak sorozatban megjelent, csak úgy! 1981-ben/. Idézek belőle néhány arcpirító szakaszt, amely a Szépirod. II kötetes változatából bezzeg kimaradt. "Pese az ezeréves országot értem, a hegyektől félkörben koszoruzott földet..." /Magvető, 32. évf., 33. Szépirod. Magvető, II. k. 641. 1. -; "Pécsett a cifra sokac" bántalan, Fogaraszban a lógn. süngü oláht. Még az Alföldbe is lejártak a tótok." /M. 34. L. v. 3. Sz. II. k. 643 1. "Ez a "szent korona területe", egységes és változhatatlan, ezer osztendő óta. Más nemzetek növelhetik, vagy elveszthetik birtokukat, Magyarország olyan, mint egy eleven test, melyet sem vágdani, sem toldani nem lehet. A történelmen tanúsága szerint minden toldás, vagy hódítás hamarosan lehullott róla, s viszont elvágott részei előbb-utóbb újból összenőttek.

De amíg ez nem történt volna is meg, a magyar mindig csak ugyanazt az egységes és teljes földdarabot tudja hazájának tekinteni. Az ezeréves jogállapot az ő szemében nagyobb és igazabb valóság, mint a politika véletlenjei által teremtett változó helyzetek." /M. 52. l., v.ö. Sz. II. k. 653. l./ Pfuj!

Azért pécéztem ki a fenti példátlan botrányt, hogy óva intsek mindenkit attól, nehogy illetéktelen omrárt olyasmibe üsse, amiről a nevelésünkről gondoskodó Felsőbb Hatalnak bölcsessége megállapította, hogy veszélyes nekünk, tehát kerülendő. Az írók - Babits is - csak irtak össze-vissza, de mi csak annyit olvassunk belőle a könyha szöglötében, a hová kegyelmes jó urunk helyezett, amennyi üdvös az enésztésre. Ezért pl. nagy lelki megnyugvással vettem tudomásul, hogy az illetékesek Babitsnak a náci könyvpusztításról szóló, 1933-ban "könyvpropaganda és könyvégetés" címmel írott esszéjét is - értő kezekkel - megcsontították. "Az életet többre tartjuk a betűnél" - jellenzi a esetrefülesíró a könyvégetőket - "s életnek pártunkat és harcunkat értjük, pártunk egyedül üdvözítő világnegváltása. Ha ennek a betű nem segít, vagy éppen ellene hat: Pusztuljon a betű! A berlini könyvégetők voltaképp egészen modern olv szerint jártak el, oly olv szerint, melyet a mi /teljesen más világnézetű / ifju irodalombarataink egy része is unton hangoztat f.../ A könyv tehát hatalom, szellemi fegyver, vagy varázserő, amit lehetőleg ki kell venni az ellenfél kezéből, s monopolizálni, vagy máglyára gyűjteni és elégetni." /Esszék, tanulmányok. II.k. 406.l./ Sapienti sat!

Szörényi László

/ Következő számunkban a befejező részt olvasható - A szerk. /

HIBAIGAZÍTÁS

E

Elsős különszámunkban a 8.15-ös csoport bemutatkozó írásából - a mi hibánkból - kinaradt az alapító tagok névsora. Ellenőzést kérünk a csoporttól és olvasóinktól. Ezuttal közöljük a névsort:
Balog József
Bencsik Márta
Fehér Julia

A szerk.

HIBAIGAZÍTÁS

Lapunk e száma a huszadik oldalon megjelent hírrel ellentétben továbbra is 150 példányban jelent meg, példányszámunk a következő számtól kezdve nőhet.

A szerk.

"-" hírek " " hírek " " hírek " " hírek " " hírek " " hírek " "

Szeptember végén a Gondolat-jel elsősöknök szóló különszámmal jelentkezett. A sajnós meg lehetősége egyenetlen színvonalu szám az egyetem öntevékeny csoportjairól, a kari TDK-król, "C" szakokról készült összeállítás mellett interjút közölt Bedő Katalinnal, a BTK KISZ Vezetőségének tagjával, cikk jelent meg a Gondolat-jel történetéről /Galamb György/, szemelvények az eddigi számokból /Szilasi László/. A folyóiratszerkesztő Bárdi Nándor és Takács József készítette.

----- o -----

1984 augusztus 13-tól szeptember 8-ig a JATE Központi Idegennyelvi Lektorátusán intenzív angol nyelvtanfolyamot tartottak, kezdő, középfeladós és haladó szinten, 36 fő részvételével. A tanfolyam befejeztével a legjobbak a részvételi díj /600 Ft/ egy részét visszakapták /ill. fogják - a szerk./ Mivel a szükséges pénzt a TTK biztosította, ezért csak saját hallgatói jelentkezhettek a tanulók és oktatók által egyaránt pozitívan értékelt kurzusra.

TARTALOMJEGYZÉK:

- Tomka Béla: Ösztöndíj /2. oldal/
"Ha nincsenek... hatékony érdekképviselői csatornák..."
- Dokumentum /3. oldal/
"Javaslatunk két témakört érintenek: a felvételi és az egyetemi bölcsészkarai tanulmányok bizonyos korszerűsítését"
- Bárdi Nándor: A fiatal értelmiségiek helyzetéről /6. oldal/
"Fontos néhány statisztikailag nem megragadható dolgot is fölvetni."
- Szilasi László: Fejezetek a Részletes közösségkörtanból /1. /9. oldal/
"...miért üvölt a mítosz megafonja?"
- -b-: Vita a zsidókérdésről /14. oldal/
"Lehetséges-e egy történelmi tény(- jelen esetben a zsidóság kiválasztottságtudatát - a történelem folyamata fölé emelni, abszolút hatásának tekinteni?"
- Pikó András: Öngazolás magyar módra /12. oldal/
~~Gondolatok az "István a király"-ról/~~
- Balog József: Párbeszéd vagy állóháború / 16. oldal/
"Egy modern tűz ég ebben az országban, melynek sem lángja, sem mellege nincs."

Gondolat-jel 1984. 4. sz.
szerkeszti a " " alapszervezet
/titkár: Tomka Béla/
kiadja a JATE BTK KISZ-vezetősége

soksz. eng.:
Sényei Róbertné hivatalvezető